PRO EXTIR-
PANDIS HAERESIBVS,
AD HENRICVM SECVNDVM

Christianiss. Gallorum Regem, Io. Vacquerij societatis Sorbonicæ Doctoris, Oratio.

SEQVITVR FORTVNA LABOREM.

RHEMIS,

Excudebat N. Bacnetius, Caroli Cardinalis Lotharingi Typographus.

1559.

Cum priuilegio ad sexennium.

REVEREN-
DISSIMO IN CHRI-
ſto patri atq; Illuſtriß. principi Carolo Cardinali Lotharingo, mæcenati ſuo Io. Vacquerius S.

CVM nuper chariſsimã ſororem tuam, Farræmo naſterij Abbatiſſam, heram meam ſereniſsimam inuiſeres, Cardinalis ſemper Auguſte, pauca de hæreticorum factionibus colloquutus, ſeruulum tuum monuiſti de ſtilo pro poſſe exercendo. Ecce dicto parens, breuem ac facilem pro extirpandis hæreſibus declamationẽ ſcripſi ad Chriſtianiſs. Regem: quam ideo Reuerendiſs. atq; illuſt. dignitati tuæ dedicãdam putaui: quia quod abs te proficiſcitur, non poteſt Regiæ maieſta

ti non placere: tum etiam quia inquirendæ frenandæq; hæreticorum temeritati nuper à Sancta sede apostolica es designatus: quo nomine gratiorem quoq; tibi fore opusculi huius nostri lectionem speraui. Bene valeat & semper floreat eximia sanctitas tua. Datum Farræmonasterij, Idibus Septēb. 1558.

PRO EXTIRPANDIS HAERESIBVS, AD HENRICVM SECVNDVM Chriſtianiſs. Gallorum Regem, Io. Vacquerij ſocietatis Sorbonicæ Doctoris, Oratio.

SI magnꝰ ille Ariſtoteles ſeneſcente ac iam propè moribundo Iſocrate, videns intermiſſas Rhetorū profeſſiones, animo ingemuit: & cō-miſeratione labentis ſcholæ ipſe eaſdem auſpicatus, in hanc vocem prorupit: Turpe eſt tacere, & Iſocratem pati dicere. Quis hodie in ſacratiſſimo Theologorum ordine non confundatur, & ſibi turpe ducat ſilere, cùm videat vrbem fidei Catholicæ propugnatri-

cem, atque adeo totam Rempub. Christianam indignè, suprà quàm dici potest, ab hæreticis & scismaticis viris turbari? Maximè, quando Theologorũ ecclesiasticorúmque partes sunt, non solùm Deum populo iratũ placare, & veniæ impetrandæ gratia, preces oblationésque illi offerre: verumetiam Dei causam aduersus populum suscipere, indignationem eius commõstrando, atque insuper offensarum satisfactionem procurando. Quæ omnia, ò Rex Christianiß. fecerũt, vt ego vilis atque abiectus homuncio apud regiam illam & sublimem maiestatem tuã communem ecclesiarum tuarum plagã breui orationis compendio deplorarem. Etsi enim verecundum, onerosumq; vnicuique meritò videatur ad Reges & summos prouinciarum rectores verba facere: leuiùs tamen reor apud homines verecundia, vel etiã vita, periclitari, quàm apud Deũ cõdemnari silentio, veri taciturnitate, & absconsione iustitiæ. Vnde & vitam meam in manibus

meis posui, eandem statim in manus domini mei Regis repositurus: magnũ mihi olim præsidium ante faciem Dei fore sperans, si dicere potero, Iustitiam tuam nõ abscondi Psal. 39.
in corde meo, veritatem tuã & salutare tuũ dixi. Vel illud, Loquebar de testimonijs tuis Psal. 118
in conspectu regum, & non confundebar. Paruitatem quidem meam agnosco, sed illius, cuius causam ago, potestatem authoritatemq́, ac diuinitatem suspicio. Illa timorem ac tremorem ingerunt: hæc verò audacem reddunt. Quamuis enim adolescentulus sum ego & contemptus (adolescentulus dico, non annorum paucitate, sed meritorũ) potens est tamen Deus dare voci meæ vocẽ virtutis: sicut olim puero suo Danieli apud Dan. 3.
gentem Chaldæorum. Et qui Hester puellæ Hester
tribuit in conspectu regis Assueri gratiam, 5.
poterit vtique facere, vt inueniam gratiam in conspectu domini mei Regis: quatenus mihi facilem aurem accõmodet, dimittatq́, vt plangam paululum apud illum dolorem

meum, & gemitus bonorum sanctorumq́ virorum, qui zelantur super iniquos pacem, effrenémque peccatorum libertatem videntes. Neque enim post Deum in religionis defensione iudicem alium commodiorem nobis eligere possumus, quàm Christianissimũ Regem: qui quia Christianissimus est, zelo zelabitur pro domo Dei: quia Rex est, & potens virtute, non sinet ecclesiam Apostolicã in regno suo gratis oppugnari, præsertim cũ prima regni sui inauguratione Deo Opt. Max. sanctè vouerit, se integrum fidei Christianæ tutorem fore. Et nunc quia mihi sermo ad te, ò Rex, Viuit dominus et viuit anima tua, si quid hac mea oratione aliud à te aut tuis assessoribus contendo, quàm quòd tuæ dignitati authoritatíque seruandæ existimo conuenientissimum. Ob idq́ rogo atq́ obsecro, vt pro singulari tua clemẽtia ac bonitate, quæ proponuntur, benignè interpreteris: & patienter feras narrantem de hæresi, quàm graue & perniciosum Reip. sit

malum: deinde qualiter iure deprehendi ac puniri poßit: postremò qua ratione, quibúsque modis poterit sine tumultu populorum de regno tuo extirpari. Quare Deo vultúsq; tui serenitate nobis fauente, pro modulo expedire conabor: partim vt officio & pio gẽtis tibi subditæ desyderio satisfaciam, partim vt almæ vrbis quæ me à tenero bonarũ literarum lacte fouit, atq; adeo toti patriæ gratiam qualemcumque rependam: nunquàm tam graue atque inuidiosum onus in me recepturus, nisi viderem nos omnes passim terrena sapere: & perquàm paucos in medium prodire, qui se murum pro domo domini Dei exercituum proponant: adeo stertenter ac dißimulanter omnia agimus. Ruunt Cæremoniæ: quæ prius tepebat, iam penitus friget ac propemodum gelatur plebis deuotio: intercidit cum morum honestate vetus religionis splendor: & Dei cultus intantum diminuitur, vt ipsa prima fidei nostræ rudimenta hoc tempore apud plerosque

que

que in multam perplexitatem veniãt. Quib⁹ malis si saluum & incolume tibi Regnũ permanere velis, maturè occurrendũ erit. Principio omnis offensæ aut facinoris vel cõmissi grauitas attẽditur, vel ex improbitate atque malitia authoris, vel ex reb⁹ ac personis in quas peccatur, vel ex dãni emergentis amplitudine: quorũ singula si diligenter in crimine hæreseos ac blasphemiæ expãdam⁹, comperiemus ilico inter infinitas vitiorum lernas, nullam esse hac vna nequiorem, capitaliorem, pestilentiorem, vel damnosiorem: nã, vt per singula curramus, quàm perniciosam putas ciuitati ac Reip. Erymnim esse hominem, qui suo vult omnia geri arbitrio, quiq́ nihil bonũ vel iustum esse recipit, nisi quod ipse tale censuerit? Nonne statim hic tibi iura omnia peruertet, & suo solius iudicio nixus, pulchram tyrannidẽ exercẽs, miseram plebem in luctu & squallore multo agere cõpellet? At certè in eo crimine deprehẽditur hæretic⁹ oĩs: qui elati arrogãtisq́

inge

ingenij vitio insolescens, veterum patrũ religione, ac sanctissimis traditionibus, necnon germanis ac proprijs scripturarum interpretationib⁹ neglectis, noua sibi populoq́ noxia effingit: non in alium certè finẽ, quã vt religionis nouæ inuentor, ac proinde reliquis excellẽtior sapiẽótirq́ habeatur. Vsque adeo vt eorũ nõnulli ãbitionis et φιλαυτίας *fascino obuoluti (ĩstar angeli Luciabel) sese ipsi quoq́ Deo & Christo domino æquare voluerĩt, si nõ etiã superiores facere eidẽ veluti arma ĩtẽtãtes: et modò calũniãtes illũ purũ hominẽ fuisse, modò nõ verã carnẽ suscepisse, nõ fuisse de virgine natũ, nõ veritatis doctorẽ, sed præstigiatorẽ mẽdaciorũq́ ac superstitionis prædicatorẽ. Negãtes vt plurimũ Dei prouidẽtiã, ipsamq́ veri Dei existẽtiã, asserentes oĩa casu & fortuna, aĩas cũ corporib⁹ ĩterire, & multa absurda ijs similia q̃ superbiætoxico ĩfecti cõminiscũtur, et ĩfælicis turbæ, ac muliercularũ puerorũq́ auribꝰ suggerũt: repugnante tñ et cõtradicẽte*

Spiri-

Spiritu Sancto, quem ante omnia in animis suis extingunt, spiritũ Sathanæ in eius locum sibi asciscentes: quo delibuti Deũ diuinósq; & pietati addictos homines odio ꝑsequi, & eisdẽ malè cupere incipiũt: eisdem insidiantur, & in eorũ mortes cõspirãt, prorsus implacabiles, nec deterius in eo studij genere persistẽtes illis de quib⁹ scribitur ĩ psal.

Psa. 73. *Superbia eorũ qui te oderũt, ascẽdit semper. Ob idq; vix vnquã aut perquã raro accidit eos, ex quo sunt hoc mortifero veneno delibuti, resipiscere: quãuis deprehẽsi multa dissimulãter agãt & ꝓfiteãtur. Quæ cũ nõ aliũ de ꝓcedãt, quã ex arrogãtia & vano quodã inanis gloriæ aucupãdæ studio, magnã ĩtolerabileq; nequitiã ĩ authorib⁹ ipsis arguũt ac declarãt. Quæ fortassis excusatione qualicũque digna videri potuisset, si solũ in homines, hominúmue opiniones ac sancita sese ꝓfunderet. Verùm, cùm in Deum diuósque omnes, cùm in Euangelium & legem Dei æternam, in apostolos eorúmque traditiones,*

erum

erumpat, quis æquo animo in huiusmodi causis vllum excusationis vel deffensionis prætextum recipiat? Quis nõ indignè ferat noctuas vespertilionesq́; lucis Euangelicæ osores, Euangelium euangelio, scripturasq́; scripturis impugnare? confidẽtes in verbis mẽdacij ac dicẽtes, Verbũ Dei, verbum Dei est: cùm ipsi verbum Dei adulterãtes, sanas veterũ patrũ ac magistris Ecclesiæ interpretationes repudient, se ἐνθεάζοντας, *spirituq́; diuino illustratos mentientes. At spiritus ille cælestis effugit fictum: nec habitat in corpore* Sap 1. *subdito peccatis. Hæc est veteratoris illius Montani impudens & blasphema fabula: qui cùm adulter publicus esset, & palàm Priscillæ ac Maximillæ familiaritate abuteretur, iactitabat se spiritum sanctũ habere. Nec minus odium promeretur, quòd magno fastu hæresiarchæ nostri ecclesiæ authoritatem apud se manere astruunt, inuisibilem nescio quam ecclesiam, mõstruosam & spectro similem fabricantes, scripturis*

vt aiunt, reformatam: quasi Ecclesia aliquando sine ruga fuerit, quasi reformatiores sint eorum congregationes nostris: in quibus tamen constat reperiri parricidas, sacrilegos, apostatas & perfidos excuculatosq́ monachos: in quibus quis vnquàm sibi persuadeat Spiritum sanctum requiescere, & non potius spiritum Sathanæ, calũnia sibi imperiũ Ecclesiæ, (sicut et olim mũdi) vindicare volẽtis? Sed agẽdũ, O bone, quoniã in cõtẽtionẽ de ecclesia venim⁹, dic (quæso) quã do aut in quo suũ exordiũ habuerit tua ecclesia? An in Nicolao Antiocheno vel Simone Mago tẽporibus apostolorũ? Negabis opinor: nè parũ honestos ecclesiæ tuæ authores habere videaris. An verò in Arrio, Manichæo Sabellio, circa tẽpora Syluestri? Sed illi à se inuicẽ dissidebãt, & ecclesia vnicũ & sibi per omnia cõsentiẽtẽ à principio habuit spiritũ. An verò ĩ Ioãne Hus, Hieronymo à praga, aut Vvicleso, primo Constãtiæ cõcilio? Sed nec illa satis firma vel probata haberẽtur

tur Ecclesiæ primordia. An verò si dixeris in Martino Luthero, Oecolãpadio, Caluino, & eorũ asseclis, viris vtiq; superbis, ambitiosis & intẽperãtibus, ineptus iudicaberis. Nimirũ longo supra modum tẽpore nobis viduum facies Christũ. Vnde omnibus abũdè liquet vestram ecclesiam, ecclesiam malignantium esse: non germanam illam cælestis sponsi amicam, quæ à principio fuit, & nunc perseuerat, vsq; ad finẽ seculi duraturã in ea quam à Saluatore Christo & Apostolis accepit fide, & obedientia permanens: quæ nullum vertunnum (id est vertiginis aut mẽdacij spiritum) vnquam secuta est: sed solùm per illũ se regi & gubernari patitur, quem à patre procedentẽ filius in terras misit ad eius directionem: spiritũ dico omnis veritatis doctorem in æternum cũ illa manentem: qui non à seipso loquitur, sed quæ à patre accepit, annũtiat. Si quod varium vel carnalis colluuiei, vel impietatis mõstrum, cauteriatæ conscientiæ, & pseudoprophetæ

viri

viri vestri similes, à semetipsis loquentes, germinant inter Christianos, hanc non esse cælestis sementis segetem, inimicumq́ superseminasse zizania pro certo, spiritu reuelante, habemus. Domus Dei ampla est, variam supellectilem continens: habens aurea vasa, lignea, & luthea, vasa honoris & cõtumeliæ, vasa electionis & reprobationis, vasa iræ & misericordiæ, quæ suo tempore discernentur: proinde nihil contra Ecclesiæ dignitatẽ, atq; eminentiam facit, quod adeo accuratè Ecclesiasticorum abusus exaggeras. Hæc sunt vicissitudines tẽporis præsentis & militiæ, in qua nos cõstituit Deus. Hi sunt labores ecclesiæ vsq; adhuc parturientis, quæ tibi mihiq́ ideo proponuntur, vt inter has mundanas varietates, discamus ad nostram promotionem reprobare malũ & eligere bonum. Verùm nec esse apud vos ecclesiam, nec Sanctum Spiritum in vobis regnare, nec (quod impiè comminiscimini) vos Christi, sed potius Antichristi apostolos &

& præcursores esse, nobis apertè significauit superbonus pater cælestis, Matth.24. Mat.24.
Surgent (inquit) multi pseudoprophetæ, & seducent multos. Surgent videlicet, arrogātia, & multa animi superstitione, sacerdotij dignitatem & prædicationis officia vsurpātes, neglecta superiorum authoritate: idque ad seducendum distrahendumque populum à fide & vnitate ecclesiæ, à maiorum obedientia, & rectorum suorū subiectione. Mox retegens prædicationis vestræ argumenta, subiungit, Tunc si dixerint vobis, Ecce hic est Christus, ecce illic, ecce in deserto, ecce in penetralibus, nolite credere, nolite exire. An non hoc facitis, cùm populo suggeritis nondum Euangelium iuxta suam puritatem illi fuisse declaratum? Deum & Spiritum sanctum non esse in Ecclesia Romana, nihilque sedi Apostolicæ deferendum, dum Lutherum, Oecolampadium, Caluinum, quasi viros diuinos in cælum effertis? Nonne hîc mihi typo quodā dicitis, Foris est Christus,

in deserto est, in cryptis & latibulis scholæ nocturnæ? Sed quid ibi Christus? Nolite (inquit) credere impietati & verbis mendacibus: nolite exire à domo Dei, quæ est ecclesia catholica: fundamentum & columna veritatis. Deinde, signo demonstrat, vbi reuera quæri debeat, vt inueniatur. Vbi (inquit) erit corpus, ibi congregabuntur & aquilæ: quò intelligant oēs ibi reuera esse Christum, vbi aquilarū, id est, speculatiuorum & cælestium est congregatio virorum: virorum dico caput terris exerentiū, terrena despicientium, & iamiam cælos conuersatione inhabitantium: non autem scarabeorum, cæcorúmque talparum, vel infamium porcorum: qui iuxta saluatoris dictum, à fructibus & operibus suis internoscuntur. Qui si pergunt in disceptationem de ecclesiæ prærogatiua nobiscum descendere, proponant mihi suæ sectæ viros Chrysostomo, Hieronymo, Augustino, Gregorio, Ambrosio, Cypriano, Hilario, Bernardo, Benedicto,

Do

Dominico, Francisco, Thomæ aquinati, & alijs quāplurimis, quos tanquam cælo ciues ascriptos veremur cōferendos: viros dico spiritu Dei plenos, literatura cōspicuos, sanctimonia & miraculis illustres. Proferāt in mediū nouā ecclesiæ eius, quā stabilire conātur, hierarchiam, ritus, sanctiones, & cæremonias: quæ si perfectione nostris nō cedāt, illis vltro cedemus. Si apud eos maiori pietate colitur Deus, si veneratione intentiori obseruāt sanctos, si sacramēta puriùs tractāt, si cōtinētia abstinētiáq; exactiore viuūt, si iustitiā, fidē, misericordiā, charitatē, cæteráq; boni moris virtutes sanctiùs colunt, illis concedamus. At verò si in istis omnib⁹ se multò inferiores catholicis sentiūt, si apud eos pereunte disciplina, et omni ordine politico, passim tumultuatur puer cōtra senē, et ignobilis cōtra nobilē, si oēs sacerdotiū sibi arrogāt, & est, sicut populus, sic & Sacerdos, par est eos resipiscere & à maledictis tēperare. Vt quid in vtrasq; partes claudicam⁹? Si Chri-

stus est De⁹, & ecclesia Romana vnica eius spõsa, cur non protinus relicto Baal, id est leuitatis & incõstãtiæ spiritu, illis adhærem⁹? At verò quid Deus vsque adeo in te commeruit virorũ perditissime, vt illius maiestati, oĩpotentiæ, sapientiæ, immẽsæq́ bonitati tãta pertinacia detrahas? an quia te creauit, et hoc ĩtellectus munere illustrauit? an quia sermonis ratioñisque compotem fecit? sine quibus nec ista vnquã mouere potuisses: At potius debueras propter innumerabilia quæ ab illo percepisti beneficia, ei gratias agere, nõ in corde tuo euanescere, arma Deo intẽtare, os fœtidum ac blasphemum in illum & eius electos vibrare: quod dùm agis, perinde tibi accidit, atque pueris in cælum cõspuentibus: sputo siquidem suo in eos recidente, faciem suam conspurcat: cælum autẽ non attingitur. Ita impudens isthæc tua maledicentia nihil omnipotentem cælique ciues lædit, tibi verò plurimùm notæ atque ignominiæ adfert. Inde enim promereris, vt à Deo deser

desertus tibíque relict⁹, in omne scelus dissoluaris: et Dei tuíque oblitus obbrutescas, ea patrans quæ prorsus ab hominis natura dissident. Hoc de te tuíque similibus sensit apostolus, cùm ait, Sicut non probauerunt Rom. 1.
Deũ habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum sensum, vt faciant ea quæ non conueniunt, repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, &c. Quæ oĩa, si nõ etiã deteriora, ĩ vestris cõuẽtibus Sathanicis euenire necesse est, vbi post blasphemã cancionẽ, & execrabilẽ cœnã, extĩctis luminarib⁹ luxui atque intẽperãtiæ indulgetur, quolibet indiscriminatĩ cuilibet sese commiscente. Ecquis enĩ nõ sibi persuadeat in tãto libidinis æstu, tã dẽsis tenebris, tantáque malè agendi impuritate, multa cõtra fas iúsque naturæ fieri? Et ibi Sodomiæ deprauatísque amorib⁹ plurimum loci relinqui? Quid enim Venus Iuuen.
ebria curat? (inquit Satyrogra.) Inguinis et Satyra
capitis quæ sunt discrimina nescit. Hæc sũt 6.
damna deserta pascuæ dominicæ. Prodi-

Luc. 15. *gus improuidúſque adoleſcens à patris ædibus recedit, & meretricibus adhærens, diſſi*
Gen. 34. *pat vniuerſam ſubſtantiã. Dyna filia Iacob, curioſitate nouorum impulſa, egreditur ad viſendas choreas nationis Barbaræ, & conſtupratur à Sichen filio Emor magno luctu atque odio ſuorũ. Morbida ouis longius progreſſa à caulis & ouilibus, fit protinus eſca lupo. Et quid mirum ſi te ſubducens à Chriſti & S. Petri obedientia, ſtatim veniſti in*
Hier 2 *poteſtatem leonis rugientis? Scito igitur & vide quia malum & amarũ eſt te reliquiſſe dominum Deum tuũ: & non eſſe timorẽ*
1. Reg 2 *eius apud te. Si peccauerit vir in virum, placari ei poteſt Deus: ſi autẽ peccauerit in Deũ, quis orabit pro eo? De quo genere peccati poteſt & illud intelligi quod ait Chriſtus: Om*
Mat. 12. *ne peccatum & blaſphemia remittetur hominibus: ſpiritus autem blaſphemiæ nõ remittetur. Et quicunque dixerit verbũ contra filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit cõtra Spiritũ ſanctũ, non remittetur*

ei neque in hoc ſeculo, neq; in futuro. Ex quo manifeſtè liquet, cùm duo ſint genera peccatorũ, & vna quidẽ in homines et creaturas, altera in Deum ferãtur: illa multò grauiſſima eſſe, quæ recta in diuinam maieſtatẽ diriguntur. Inter quæ hæreſis & blaſphemia primũ locũ tenent: quas ſic exoſas habet Deus, vt propter eas Hieruſalem vrbẽ ſanctã ſuam, tẽplúmque eximium ſpoliari, & ſolo æquari paſſus ſit: authore Propheta Eſaia: Eſa 3.
Ruit Hieruſalem & concidit Iudas, quia lingua eorum & adinuentiones eorum contra dominũ, vt prouocarent oculos maieſtatis eius. Veniamus ad criminis huius amplitudinem & ea quæ ex illo ſequuntur. Chriſtianorum fides ac religio, (quemadmodum vnicuique ex ſcripturis perſpicuũ eſt) rebus diuinitus reuelatis innititur: ob idq; multa ſenſibus & iudicio carnis, ſi non aduerſa certè, extranea & peregrina cõplectitur. Vnde maxima pars hoĩum (quæ magis ſenſu quã ſpiritu ducitur) ſeſe admiſcente curioſitate

quæ nouarum rerum desiderio trahitur, facilè aurem præbet hæreticis scripturarum iugulatoribus & cauillatoribus strenuis: qui proponentes illis sensibus peruia, & experimento veluti putant cognita, paruo momento eos traducunt à fide orthodoxa patrum: & eisdem suum errorem veritatis prætextu instillant: præsertim viris qui sanam doctrinam non sustinentes ad sua desideria coaceruant, & cooptāt sibi magistros prurientes auribus: viris dico popularibus, ventri & voluptatibus deditis, & paucis secularium humanarúmque literarum studiosis: qui limites suarum artium transgressi, inquirerè de mysterijs & arcanis fidei curiosiùs volunt: cùm tamen scripturæ passim homines prohibeant ambulare in magnis & in mirabilibus super se. Imprimísq; Ec-
Eccle.3 *clesiasticus ijs verbis: Altiora te ne quæsieris & fortiora te ne scrutatus fueris: sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper; & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus, nō*

est

eſt enim tibi neceſſarium ea quæ abſcondita ſunt, videre oculis. In ſuperuacuis rebus noli ſcrutari multipliciter, & in pluribus operibus eius ne fueris curioſus: plurima enim ſuper ſenſum hominis oſtenſa ſunt tibi, & multos ſupplantauit illorum ſuſpicio. Et alibi: Sicut qui mel multum comedit, non eſt ei bonum, ſic ſcrutator maieſtatis opprimetur à gloria. Ad hunc modum nebulones tenebrionéſque noſtri à gloria cæleſtis diſciplinæ oppreſsi, oculis caligantes, & veritatis lumen ſubterfugientes, ad obſcuras ac turbidas literarum humanarum lacunas diuerterunt: linguis acuendis & efformãdis, magis quàm ſenſibus eruendis dediti. Mox de calice Babylonis inebriati, quocũque trahit voluptas, vel rapit tempeſtas, vagantes, falcem in meſſem alienam mittunt: & (vt ſimiles habeant labra lactucas) quicquid in ſcripturis vtriuſque teſtamenti verbi aut lectionis ambiguitate, interpretationum varietate, vel opinionum diſſenſione, comperiunt

riunt rimis & cauillationibus patere, id in suam perniciem seligunt, vnde errores suos confirment. In quo mihi scarabeos referre videntur, qui tot spretis floribus, herbísque odoriferis, stercoribus fodiendis occupātur: vel certè araneos vermes, qui ex floribus mellifluis sua toxica trahunt. Ad quorum morem illi, quod ex scripturis vsurpant, sua malignitate in fecem & toxicum vertunt: tametsi nihil feculentum venenatúmue contineant scripturæ. Si sanam scripturarum sententiam vsurpant, id sanè faciunt nescio quo fuco, fraudis occultādæ gratia, prout notauit poeta Christian⁹ in Cōstide ijs versib⁹.

Bapt. Mantua in Cost. *Hæresibus sacram legem Tritonia Pallas*
Implicat, & veris fucat mendacia dictis.

Lucretius. *Ac veluti pueris absynthia tetra medentes*
Cùm dare conātur, prius oras pocula circū
Aspirant mellis dulci flauóque liquore.

Sacris itaque scripturis violenter & tortuose nonnunquam etiam truncatæ ætatis cum rationibus à sensu tractis, sua placita

vtcumque confirmantes seu potiùs adumbrantes, pseudoprophetæ nostri, carnales & ventri luxuíque addictos homines pelliciunt, vt doctrinæ nouæ quæ in libertatem carnis, imò verò in liberum omnium vitiorum pelagus mittit, astipuletur, cùm tamē apostol⁹ aduersus libertinos istos clamet: In libertatem vocati estis: tantùm libertatem ne ī occasionē carnis detis. Hac armatura, ijsque telis instructi ter miseri homūciones, linguas suas fuco Rhetorico exacuētes, principio in cōuiuijs chorísque mulierū, in quibus frequentes sunt, traditiones patrum, et pios ecclesiæ ritus abolere student. Mox sacramentorum veritatem sanctitatémque vellicāt: ac deīceps scripturæ canonicæ, generaliumq́; conciliorū, atque adeo sanctißimi pontificis Romani authoritatem ac potestatem in multam perplexitatem reuocāt. Ibi exurgit nouus Cham, qui patris matrísque nuditatē non vni atq́; alteri reuelet, sed palā in tectis quæ latebant, nequiter deprædicet.

Ad Gal. 5.

Gen. 9.

Et

Et ecclesiarum ecclesiasticorúmque abusus, quos in dies larga vbertate lachrymarum prosequuntur viri catholici, longè latéque aggerans, immutationem hierarchiæ ecclesiasticæ persuadet: & sexcenta alia, quæ nõ est narrãdi locus. Si cui videt obriguisse frõtem, ac displicuisse quæ inter epulas tractabantur, excusationem sibi in promptu fabricant, astuti homines: prætexúntque se ista mouisse discendi atque inquirendi studio: aut alterius commenta sibi aliquando proposita retulisse: non quòd illa sit eorum sententia. At verò si quam matronam vel idiotam simplicem suis sermonibus irretitum animaduertant, sollicitè illos in sua doctrina fouere & continere satagunt. Iámque familiaritate ac societate cum illis inita, miris modis fratribus suis (sic enim eos vocãt) applaudantes, sensim doctrinæ suæ venena illis infundunt: codicillos rudimentorum, & nouæ fidei cathecismos, atque institutiones elaboratas pro pœnis recentis amicitiæ

largi

largiuntur. Maioris demum promotionis gratia, eos ad suæ factionis primores, synagogámque suam manu ducunt, & nouos proselytos sibi creant. Sic infœlix Eua, dum aurem serpentinis sibilis aperit, mortiferum virus attrahit. Gene 3. *Sic Abel. i. vir alioqui simplex & innoxius dum per deuia agri et* Gen. 4. *nemorum deserta fratrem Caynum incautus imprudénsque sequitur, relicta via antiqua & regia, repetito parricidalis maxillæ ictu, deteriùs in anima, quàm ille vetus in corpore trucidatur. Cúmque ista omnia clanculum moliantur astuti homines, apud catholicos orthodoxósque viros constanter dissimulant, & pro religiosis, euangelicísque et apostolicis viris haberi volunt: cùm nihilo meliores sint ipso angelo Sathanæ, cuius exemplo se quoque in angelos lucis transfigurant. Qua simulatione atque hypocrisi dæmonica, primùm prouinciarum ciuitatúmque angulos peruaserunt: mox crescentibus eorundem sectis, Bohemiam propè totã, &*

Saxoniam, Genebas, Lauzanam, & alias plerasq; Heluetiæ vrbes suas fecerũt. Nunc paucæ sunt ciuitates in Italia, Germania, Anglia, & (quod inuitus pronuntio) nostra Gallia: ad quas (si aliquid nominis & gloriæ habẽt) non peruenerit hæc nefandissima Erymnis, suo veneno cuncta funestãs. Adeo oẽs faciles & cærei sumus in vitia. Adeo sese profundit & dilatat fallaciæ malũ. Cuius propagationis facilitatẽ notãs Apostolus 2. Ad Tim. 2. *ait: Prophana autem & vaniloqua deuita: multùm enim proficiunt ad impietatem, & sermo eorum vt cancer serpit. Et quid mirũ si sic multiplicetur & serpat impietas, cùm libros, bibliopolas, Academias & professores suos in omni terra vindicet? Quæ partim religionis tepiditate, partim timore seditionis ac commotionis publicæ, partim prælatorum iudicúmque negligentia & pusillanimitate tolerantur. Hæc verò omnia nullo negotio deprehẽdet quilibet rebuspublicis esse perniciosissima, qui sibi persuadebit primum*

mum reipublicæ fundamentum esse Religionem: qua magis continentur, magísque sibi mutuò vniuntur ciues, quàm vel mercimoniorum cõtractibus, vel iuris ac Legum cõmunione, aut alia quauis ciuili societate. Nã & iura legésque oẽs ac mores vrbium, siquid iustitiæ vel æquitatis habẽt, ex ijs pietatis religionísque fontibus trahunt. Vsque adeo, vt nulla vnquàm Resp. stare potuerit, quæ non haberet sibi præstitutã religionem, vel verã vel simulatam: in qua omnes vno consensu conquiescerẽt. Ob ídque ferè accidere videmus nullam vnquàm turbulentiorẽ tempestatem alibi oriri, quàm cùm incidit de summa religionis in animis hominũ dissensio. Cùm enim in furtis, rapinis, cõtumelijs, & mutilationibus vlciscendis homo iuri suo legitimè cedere queat, in hoc dũtaxat criminis genere sine noxa cedere non potest: sed quẽadmodũ est ĩ puerbio, ibi tanquã p aris et focis cõtẽdere oportet. Nec permittẽdũ vllo modo, vt siquis auitæ religioni maiorúm

que

que cæremonijs detraxerit, impunè ferat: nec ſingulis nouam ſuperſtitionem ſibi efformantibus, diſparitate cultus, ſtatus public⁹ dilabatur & corruat. Quæ pietatis tenacitas cùm omnibus gentibus ſit naturalis ac genuina, apud Chriſtianos imprimis valere debet, apud quos vniuerſa fidei religionísque myſteria ſunt tam claris atque euidentibus argumentis confirmata: tantis miraculis comprobata, tanto denique martyrũ ſanctorúmque labore proteſtata. Verùm omnium maximè apud Gallos: quorum Reges ſemper ſummi Chriſtianæ pietatis obſeruatores ac propugnatores habiti ſunt: ita vt Chriſtianiſſimorum Principum nomen ac laudem omnium populorum conſenſu obtineant, quorum ni fallor, ſtudio pietatis accidit vt (quod aſtruit Hieronymus) vſque ad Iouiniani tempora (vtinam etiam vſque ad noſtra) Gallia monſtris hæreſeon caruerit. In cuius ſcripti commemoratione vos vos appello, ò Diui tutelares, & ſancta

pro

prouinciæ nostræ numina: Téque in primis Dionysi pater & Gallorum apostole: qui Petri, Clementísque iussu cum Rustico & Eleutherio clarißimā Lutetiæ vrbem ingressus, prima eius quæ est in Christum pietatis ac fidei, plantaria posuisti: & ipse eorundem radices tuo sociorúmque sanguine irrigasti: Te quoque Carole, modis omnibus magne, qui Christianorum fines propulsatis vndequaque Turcis, ense tuo victore amplificasti: Te beate Ludouice, cuius fidei integritas corporis Christi in sacramēti nube veritatem tanto studio commendauit: Te Genoueſa, cæteríque omnes diui ac diuæ, quos aliquādo nutriuit hæc regio: vestro quæso, apud Deum interuentu facite, quatenus repurgata omni scismatum errorúmque spurcitia, in eo sanctitatis ac pietatis, splendore in quo illam reliquistis, terra perseueret. Græcorū ecclesia principio cum nostra Romana vnanimis fuit: & quādiu hæc pax durauit, in summo virtutum om-

niúmque bonorum nitore, summáque trã-quillitate perstitit: verùm ex quo subintrauere noxia zizaniorũ semina, & peculiares ritus, cõtumacius vsurpare præsumpsit, sese à germanæ & sororis suæ necessitudine subtrahens, mox in semetipsam armari & varijs seditionũ turbinibus affligi cœpit: ac deinceps externis bellis cõsumpta atque extincta corruit miserabiliter supraquã dici queat. Cuius clades nos admonere debet, ò Principes & populi Christiani, in ijs rebus, quæ Dei cultum ac religionem concernunt, summo cõsensu summaq; pace versandũ esse. Ne si isti opinionum varietati pertinaci⁹ inhærẽtes inuicem mordeamus, tandẽ quoque ab inuicẽ cõsumemur, & ecclesia nostra sicut & illa dispereat, aut saltẽ in cõfusionẽ desolationẽq; illã maximã cadat, quã scripturæ memorãt Israeli & Iudæ superuenisse: qui propter eadẽ crimina, sed tẽporibus successiuis, Deo sui desertionẽ & nouorum Deorũ venerationẽ ascitã vlciscẽte, barbaro

rum

rũ poteſtati traditi in Niniuẽ & Babylonẽ trãſmigrare cõpulſi ſunt. Iã verò mecũ perpendãt omnes ſerui Dei, quãuis ab apoſtolorũ tẽporibus varias perſecutiones ſuſtinuerit Eccleſia, nũquã æquè grauiter fuiſſe à Turcis, Iudæis, Saracenis & Tyrãnis atq; infidelibus afflictã, quàm ab hæreticis & apoſtatis: qui quantũ ſeditionis ac turbarũ excitarint in Chriſtianiſmo, facilè agnoſcat quilibet hiſtoriæ ſtudioſus, ex geſtis perniciosiſsimiſq; factionibus Iuliani apoſtatæ, Arrij Manichæi, Donati, Marcionis, Fauſti, Vigilantij, Iouiniani, pauperum de Lugduno, Templariorum, Huſsitarum, Bohemorũ, Lutheranorum, quorum obduratus obſtinatúſque animus tantum ſudoris, tantum mœroris ac luctus (nam de fortunarum iactura conticeo) orthodoxis & legitimis eccleſiæ filijs attulit, quantũ nunquã à gẽtiliũ gladio receperant: in quibus verè exploratũ habemus nullũ capitaliorem aut magis formidabilẽ eſſe hoſtẽ familiari ac domeſtico.

Sensisti ni fallor, Henrice, sensisti, nec dissimulare potes quantum impedimenti rebus publicis afferant hæreticorum conspirationes. Nam & superiore anno cùm negotio vrgente comitia armatorum Parisijs cogeres, illis vsurus, si necesse esset, ad repellendum de finibus Picardorum hostem: pridie comitiorum conuenerunt magno numero perditissimi homines nocte intempesta, in domum mali consilij: quid acturi, norunt Iudices & assessores tui: sed quantùm conijcere possum, illud præcipuè erat in animo, vt post scelerata orgia, in caput tuum & salutem publicam iurarent: nam & libellos de ea re communicatorios in tuo quoque palatio sparserunt. Et hoc anno 1558. in ipso temporis procinctu, quo comparabantur vtrinque acies ad conflictum, comitia noua Lutetiæ ab illis habita fuere, non in domorũ penetralibus, nec in tenebris, sicut priùs, verùm campo aperto, pleno die, (& ne quid hostile prætermitteretur) magno armatæ

manus

manus præsidio, accedente virorum potentum authoritate. Quis quæso hîc bonus ciuis securus esse potuisset? Foris pugnæ, intus timores non mediocres erant: premebat excurrendo & populando aduersarius: & in vrbe Regni principe grassabatur & coniurãdo vulnerabat deterior hostis: vt tibi tuóque consilio facilè non esset dijudicare hostémne persequi, an hæreticos & coniuratos viròs profligare deberes. Nunc si verum est quod audiui, cùm sentirẽt gestis superiùs narratis offensum Regis animum, lucos ac densas nemorum vmbras tenere cõstituerunt. Ibi orgia bacchanaliáque sua celebrãtes, veteris idololatriæ superstitionẽ ab inferis reuocant: tandem futuri insignes viarum obsessores, insidiatores, spoliatores ac mactatores catholicorum. Hoc enim agentes obsequium se Deo præstare existimant, qui in illis credunt Deum esse. Hoc quoque ad malorum nostrorum incrementum accedit, quòd exterorum iniuriam Christiani

euadamus vel fuga vel victoria, vel aliquāto martyrū sanguine, hîc nihil tale nobis obtingat. Nā nec eos cognoscim⁹ vt vincam⁹, vel eos fugiamus: nec eos martyrij titulo honorare solet ecclesia, qui hæreticorum gladio cadunt: quamuis reuera pro martyribus habendi & colendi veniant. Porrò vsqueadeo viuax ac veluti inexterminabile est hoc malum, multiplicatis sectarum generibus, & factionarijs eisdem fauētibus (qui cùm ī plerisque sibi mutuò repugnēt, in perniciem fidelium omnes vnanimiter cōspirant) vt cùm principes hodie illud restinguere extirparéque peroptent, non illis pro voto succedat, eueniátque quod olim herculi in expugnatione hydræ accidisse referunt poëtæ: vt duobus tribúsue interfectis, plures exoriantur, et sese commonstrent: quos rationibus vel scripturarū authoritate vix vnquam vel Paulus ipse cōuincat. Neque enim (inquit Bernardus) rationibus cōuincuntur, quia non intelligunt: nec authorita-

Bernar. Serm. 66. In cant.

tibus corriguntur, quia non recipiunt: nec flectuntur suasionibus, quia subuersi sunt: quod nemini nouum vsqueadeo videri debet, cùm in stupendis Dei operibus, hoc quoque nobis considerandum proponat sapiẽs, quòd nemo corrigere potest quem ille despexerit. Ob ídque meritò Apostolorũ doctri- Eccle. 7
nis eos recipere aut illis aue dicere prohibemur: iubemur autem post vnam atque alteram correptionem deuitare. Erant prin- 2 Ioh. 1 Tit. 3
cipio magna seueritate plectendi, ne succresceret numerus: nunc nostræ dormitationis mala sustinemus: dum facinorosos & impios homines multitudine confidentes, refractarios experimur, & principi iudicibúsque furtim arma intentantes, libellis blasphemis huc atque illhuc dispersis, statum publicum turbare. Animaduerte hoc loco, Rex Christianissime, & reduc in memoriam quid olim Italia à Gottis & Vvandalis, quid Insubrij & Gallia

Narbonensis à Turelupinis, & pauperibus de Lugduno, quid Asia ab Arrianis, quid ab Hußitis Bohemia, quid nostris temporibus à Lutheranis Germania, Lotharingia, atque Anglia passæ fuerint, & aliorum periculo potius quàm proprio discas, huius farinæ nebulones Regibus & magnatibus (quamuis eisdem principio blãdiri videantur) semper fuisse infensißimos hostes: & plerumque sua doctrina nationes varias impulisse, vt excusso potestatũ iugo, sese quàm maximè possent, libertati assererent, nec principibus suis consueta vectigalia penderent. Hísque perspectis & studiosè accuratéque ponderatis, ne & ipse in parem cum cæteris calamitatem tãdem venias, zelo Dei accensus, & Christianæ auitæq; ac hæreditariæ pietatis defendendæ ardore inflãmatus, vulpeculas istas, quæ
Cant.2. *vineas Christi demoliuntur, manibus lictorum tuorum comprehendas. Nec impios ac blasphemos viuere patiaris: sed digno*

sup

ſupplicio coerceas, vltricibus flammis dedas, aut certè lapidibus obruendos populo exponas, ſanctum Moſem imitatus: qui cũ nullam blaſphemiæ pœnam ſuis legibus ſtatuiſſet (putans ni fallor, hominem à ratione nunquam ita alienum fore, vt creatori ſuo blaſphemiæ maledictũ irrogaret) deprehenſum blaſphemum carcere recluſit, Dei iudicium expectans. Cui deinceps reſpõ Leui 24
dit Deus: Educ blaſphemum de caſtris & lapidet eum omnis populus. Quod & in hæreticis quoque iuſtè ſtatuetur: nam & illi ſunt blaſphemi, ſi non etiam blaſphemis nocentiores. Propter blaſphemias Deum iratum ſæpe gentibus peſtis, ſterilitatíſque, & gladij mala immiſiſſe ſcripturis comprobatum exploratúmque habemus. Ob ídque meritò extra multitudinem quam funeſtabat, eijcitur, & à populo lapidatur, qui populo vniuerſo peſtifer & cõtagioſus erat. Sentio nos iam quaſi imprudentes ingreſſos illam inſtituti noſtri partem, qua polliciti

eramus deducere, quibus potißimùm modis extirpari possent hæreses. Quod dum tibi apparamus Rex, beneuolentia consueta, & quæ dicturi sumus, & dicendorũ rationem attende. Quemadmodum in valetudinarijs, morbidis & mutilatis corporibus curãdis, medici ac chirurgi id primùm prouident, vt quàm minimo ægrotantiũ dolore curent: ita Christianus omnis quàm minima fieri potest, tum rerum, tum nominis iactura, hæreticos schismaticósque omnes à

Augu. epist. 50 *laqueis diaboli liberare debet. Quis enim (inquit Augustinus) non solùm aliquẽ illorum puniri velit, verumetiam aliquid perdere? sed si aliter non meruit habere pacem*

2 Re. 18 *domus Dauid, nisi Absalon in bello quod contra patrem gerebat, fuisset extinctus (quamuis magna cura mandasset clementißimus pater incõsultæ leuitatis adolescentem sibi viuum reseruari) nonne iusto iudicio tibi videtur agere Ecclesia, quæ paucorum eorúmque spontaneorũ mortibus paci*

ſuorum omnium filiorũ conſulit? Maximè çũ id Deus (cui magis obediẽdum eſt quàm cuiuis hominum conſilio) ſcripturis mãdare videatur. Tulerat partem de anathemate Hierycho Achan filius Charmi: cuius ſcelere offenſus Deus, populum Iſraël permittebat ab hoſtibus cædi: tandẽ deprehenſum ſacrilegium lapidum grãdinibus & igne in authore & eius domo ac poſſeſsionibus expiatum eſt. Ad cuius exemplum hæreticos quoq; qui & ipſi ſacrilego auſu, Deo & ſanctis ſuã gloriam auferentes quantũ in ipſis eſt, exercitus vrbéſque, & religiones funeſtant, flãmis tradere nemini durum vel abſurdum videri debet: hanc ſiquidem hæreſibus plectendis pœnam deſtinaſſe apparet Chriſtus Ioannis decimo quinto, cùm ait: Si quis in me non manſerit, mittetur foras & areſcet ſicut palmes, & colligent eum, & in ignẽ mittent. Ad hũc modũ hactenus apud Chriſtianos de vinea domini ſunt reſciſsi, & de Eccleſia excommunicationibus eiecti

Ioſu. 7

Ioan. 15

Hæretici: móxque à potestate seculari excepti, cremati sunt: tanquam noxij & Reipublicæ pestiferi & capitales hostes. Chore,
Numeri 26. *Dathan & Abyrõ cum sexdecim hominũ milibus suæ factionis propter rebellionem illam quam Moysi & Aaroni excitauerãt, partim terra absorpti, partim igne à Deo*
Deut 13 *procedente combusti sunt. Et mandat De⁹ nouatores religionis etiam si prophetæ fuerint, exterminari: tanta districtione præcepti, vt filium à patre, vxorémque à marito, fratrémque à fratre, & amicum ab intimo & necessario suo accusari mandet. Non peccat (inquit) ei oculus tuus, vt illius miserearis. Ciuitates autem eo crimine infectas dirui, solo æquari, atque incendio consumi præcipit. Et tam apertis euidentibúsque testimonijs, hodie quæritur scripturæ locus, quo palam fiat comburendos esse hæreticos. In qua tandem vrbe hoc homines stultissimi disputant? Nempe in ea quæ nuper Stephani Doleti, Augerelli, Paralytici, & Ioannis*

nis Berquini rogos vidit. Nec cuique obscurum esse potest, quid cõcilio Constantiẽsi passi sunt, quóue supplicio affecti duo nobiles hæresiarchæ Ioannes Hus & Hieronymus à Praga. Non clam me est mitioribus olim pœnis tortos fuisse hæreticos: ac temporibus Augustini (quod notat Posidonius in eius vita) nonnunquam duabus libris auri, non nunquam exilio & deportatione scelus suũ expiasse. Nam & Constantinus Arrium exilio damnauit, quod nollet adhærere Concilio Nicæno: & Theodosius Imperator clarissimus hæreticos omni bonorum possessione ac successione priuauit: admittens insuper in odium criminis inuisi, de eis post mortem inquiri. Verùm antiquissima consuetudine, apud orthodoxos patres cõperio hæreticos ab Episcopis & ecclesiarum præfectis anathemate feriri solitos, legibus autẽ Imperatorũ ac regũ incẽdio tradi. Quod apertissimè notatur C. Iustiniani de hæreticis & Manichæis, L. Arriani, iunctis glosse mati

Io Hus Hiero. à Praga. damnati Constãtię concilio.

Posido nius.

matibus eiusdẽ, adeò vt tẽporibus Cypriani crematos fuisse hæreticos appareat ex ei⁹ opere aduersus Nouatianũ. Quid quod nec hæretici hoc negant, sed factis iudicijsq́ suis approbãt. Nã Michaëlem Seruetũ huius criminis reũ, ac pertinaciæ cõuictũ, nuper Caluini sententia arsisse Genebis, historia recẽti de ea re conscripta intelleximus. At verò cessante oĩ scripturarũ ac præiudiciorũ virtute, ratione cõuincamus hæresim flãmis iure expiari. Nemini sensus atque intellectus cõpoti dubiũ esse potest, quin deteriores offensæ grauioribus supplicijs veniant puniẽdæ: modumq́ plagarũ cõmuniter statui iuxta quantitatẽ delicti. Si igitur latrones suspendio, adulteros gladio, falsarios monetarum aquis bullientib⁹, Sodomitas, viarũ obsessores, incendiarios modò rotis, modò flammis iustè adiudicamus, quãtò magis hæreticos ac blasphemos, qui illis omnib⁹ deteriùs premunt & grauãt corpus publicum? Ad hæc, pœnæ exemplares ad aliorum terrorem decer

Michael Seruet⁹ Genebis combustus.

cer

cernuntur, ne quid ſimile faciant: vnde quò ſunt acerbiores, eò magis à patrandis facinoribus retrahere cõſueuerunt. Quâ ratione igitur exiſtimet quis hæreticos dũ igni traduntur, duriter nimiumq́ ſeuerè plecti, qui nec flãmarũ horrore à ſuis erroribus fouendis deterrentur? Qui quamuis hoc ipſo Reges ac Iudices crudelitatis accuſent, illos ſubinde laniſtas, & incendiarios, conuitij gratia appellantes, nihil eis crudelius aut ferocius: qui cũ prædicent nullos homines quantumuis reos & capitales, occidi oportere, verùm ad reſipiſcentiam expectari, ſæpe aliorũ virorũ bonorũ, & innocẽtis plebeculæ, atq; adeo lactantiũ puerorũ mortes animo machinãtur. Nã et ante annos, plus minus octodecim, Lutetiæ cõſpirauerãt hoĩẽs perditiſsimi nocte natalis Dominici (qua ſtramina ad plebis ſolamẽ tẽplis inferre ſolẽt) plebẽ Deo ſupplicãtẽ & vigilias cõſuetas obſeruãtẽ fumo & igne ſuffocare: quo facinore quid inhumanius excogitari poteſt? Cõcionatorib⁹

ver

verbi Dei, quos ſibi paulò infenſiores ſentiebant, pluries iter agẽtibus inſidias poſuere. Quidam, vt furibundus erat, & moræ impatiens, venerandum patrem & Eccleſiaſtẽ eximium Franciſcum Picardum in ipſo ſuggeſtu, vnde verba ad populum faciebat, ſtrangulare voluit: feciſſétque niſi à turba circunſtante prohibitus, & templo eiectus ſuffocatúſque fuiſſet. Collecta fuerat anno ſuperiore menſe Septembri, in ædes mali conſilij Sathanæ ſynagoga: indignata ni fallor, reuerentia illa & deuotione tua, Senatúſque tui ac populi Pariſienſis in ſacram Euchariſtiam, O Rex, quam luſtrationibus ad tẽplum Deiparæ virginis paulò antè conſpexerat. Vbi funeſtis comitijs, poſt execrandos cœnæ ritus, concluſum fuerat de comburenda Sorbonicorum bibliotheca, quæ Synagogæ contigua erat, déque miſcendis in vrbe incendijs. Verùm Deus religioni & Sorbonicorum Pariſinorúmq́ rebus proſpiciens, temerarios auſus prohibuit:

buit: nefaria consulta retexit, & scholam iniquitatis, quæ virorum ac matronarum, tyronúmque ac tyruncularum trecẽtos aut eò plures habuit, reuelatam populo instigante, manibus Censorum tradi voluit: expectans in re nefandissima hominum iudicium, sed suum reseruans. In quo indicio ô Reges & Principes terræ, ô Senatores & Iudices populorum, videte quid agatis: non enim hominis exercetis iudicium, sed Dei: & quodcunque iudicaueritis, in vos redundabit: quamquam non solùm diuina, sed vestra ac totius Reipublicæ magis agi videatur. Cuius salutem atque integritatem tandem tollent veteratores isti, & nouatores superstitionis iampridem obsoletæ, nisi præsentibus periculis occurratur. Tradit author supplementi Chronicorum sub annum domini 1298. prophanos atque execrabiles fratricellorum cultus, non istis dissimiles, deprehensos ac damnatos fuisse. Hi speciosiores quasque

viduas ac virgines ad ſpeluncas & ſubterranea quædam latibula, (proſtibula dicere volueram) pelliciebant: vbi noctu diuinas quidem laudes Chriſtiano more decantabant: quibus finitis ſacrificuli eorum alta voce admonebant binos maſculum & fœminam, Spiritu ſancto inuocato, coniungi miſcerique oportere: poſt quod edictum luminibus extinctis, quiſque virorum proximam mulierem proſternebat ſibi. Et ſi ex huiuſmodi complexu fortè aliqua mulier concepiſſet (vt nonnunquam meretriculæ vel inuitæ concipiunt) infans genitus mox in ſpeluncam portabatur. Ibíque per manus ſingulorum inſtar vaſis fictilis, iactabatur: donec miſeram animam exhalaret: íſque in cuius manibus infantulus expirabat, ſummus eorum pontifex diuino (ſicut aiebant) ſpiritu creatus habebatur. O malè ominatũ ſacerdotij auſpiciũ! O infœlices hymeneos! O funeſtos & verè proſerpineos cultus! Qui deinde naſcebantur manibus lani-

ſta

ſtarum ſacerdotum prunis aſſabantur, reuocata de profundo baratri veteri illa ſuperſtitionis carnificina, quam abominatur & condemnat Deus Hieremiæ ſeptimo: Incendebant filios ſuos & filias ſuas igni: quæ non præcepi nec cogitaui in ore meo. Et pſalmo 105. Immolauerunt filios ſuos & filias ſuas dæmonijs: & effuderunt ſanguinem innocẽtem, ſanguinem filiorum et filiarum ſuarum, quas ſacrificauerunt ſculptilibus Chanaam. Collectum demùm aſſatorum artuum puluerem in vaſculum mittentes, vino ſuperfuſo macerabant: quo nouitios & huiuſmodi ſacris execrabilibus initiatos, religiosè potare compellebant. Vaſi Bariloto nomen erat à crudeli ſuperſtitione poſitum. Viguit autem hæc peſtis in Picena regione. Sed & Mediolani fuit Guielma quædam, quæ multorum iudicio ſancta habita, cum marito Andræa eiuſdem ſuperſtitionis fautrix fuit: hæc more preſbiteri (nam apud

Hier. 7.

Pſa. 105.

eos omnes indiscriminatim cuiuscunque sexus atque ætatis fuerint, sunt sacerdotes) vestita sacerdotalibus, capite raso, sacris altaribus astabat, precésque fundebat: quibus expletis conclamat venefico ore: Adunamini, adunamini, lumẽ sub sextarios ponite: & quæ ordinauit Deus, facite. Statis autem hebdomadæ diebus, litabat limphatica sacerdos: qua demortua superuixit nihilominus impietas, perseuerauítque donec per Conradum quendam, qui vxorem furtim fuerat ad ea sacrificia secutus, res omnis in lucem prodijt: ac deinceps per inquisitores & iudices integerrimos, supplicio condigno punita fuit, plurimis incendio traditis: Hermano quodam & Guinolma, qui pro sanctis colebantur, exhumatis: & eorundẽ ossibus in cineribus redactis. Hoc est Rex Christianiss. scholæ huius recentis initiũ: Scholæ, dico, oĩum malorum inuẽtricis ac nutricis: quæ dum cœnã celebrat, veritatẽ corporis & sanguinis domini in sacramento

mento

mento altaris ſanctáque ſynaxi negat: dū à cœna nefandis cōplexibus indulgēs, luxui atque intemperantiæ habenas laxat, non modò legis veteris ac nouæ, verùm naturæ iura omnia peruertit. Ecquis enim ꝓſtràta hoc modo honeſtate maritali, certus de prole & legitimo hærede eſſe queat? Vt interim taceam de inceſtibus, qui ibi committuntur: Nam in tantis tenebris, tanto luxuriæ æſtu, tanta denique quodlibet agendi impunitate, poteſt & pater filiam, & filius matrem, fratérque ſororem inire. Vtinam deficiente compare non etiam iſthic maſculus maſculo, fœminæq; fœmina congrediatur. Ibi diſcit puella peruerſo matris exemplo, quæ neſciuiſſe tota vita præſtiterat. Ibi puer adoleſcentulus pædagogo authore, pro ſuauiſsimo pietatis lacte, ſuggit errorum & impietatis toxica. Ibi conſpirant lenones ac lenæ in virgines Deo conſecratas. Coniuges iurant in mortes maritorum: & tota ſimul comitia in ſalutem hone

ſtatēq; publicā armantur, animo meditātes ac ſtudioſe requirentes, qua via poßint magiſtratus ſibi inſenſos vel extinguere, vel dignitatibus ſummouere, vt viros ſuæ factionis eorū loco ꝓmouentes, politiæ habenas teneāt, ſummotis legitimis rectoribus ac ciuibus vrbiū. Quis ſcit ſi nō etiā ſimbola conferāt, collectáſq; faciāt, ad intrudēdū in tribunalia collegas & cōfratres ſuos? quò & ipſi maiore libertate venena doctrinæ ſuæ ꝓpinēt, et dēphenſi patronos ac ſuffragatores ꝓ iudicibus experiātur? Sic Genebas, Lauzānam, & alias complures Heluetiæ ac Germaniæ vrbes ſuas fecerūt: quod idem in noſtra Gallia tētabunt, niſi aſtu eorū temeritati occurratur, & ſeueritate iudicij eorum reprimatur audacia. Noſti opinor Henrice, nouit conſilium tuum, norunt Iudices & aſſeſſores tui, quantas turbas nuper excitarint in prouincia renaſcentes Vvaldonis errores. Noſti pauperum Lugdunenſium contumaciam: qui neç Pontificis Romani

mandato, nec iudicum timore, à furijs & & incœptis suis destitêre, donec maiestas tua delegatis eò aliquot armatorum manipulis, illos subiugasset. An verò protestantes Caroli Cæsaris viros eidem rebellando non maximoperè impediuerunt? An non eisdem authoribus planè sensit, bella intestina esse omnium difficillima? Hæc est hæreticorum pietas, hæc Crocodillorum istorum misericordia: qui cùm misericordiam inprimis commendent, stragibus hominum gaudent: & sanguine humano manus cruentare pro nihilo ducunt. Et nos clementia in malum summámque nostram perniciem abutentes, adhuc ambigimus an incendiarios, blasphemos, sacrilegos, coniuratores, & conspiratores istos consentientibus scripturis, incendio tradere liceat? Sed faciamus, non tanta frequentia tantáque facilitate comburi debere: nunquid propterea voluntati suæ permittendi erunt, nec vlla vindicta coercendi?

At nunc id paßim quærũtur catholici, quòd non puniantur hæretici, non quòd non comburantur. Si non sunt cõburendi hæretici, & vetus illis præstituta pœna plusculum rigoris habere censetur, non protinus fit puniendos non esse: maximè si pertinaces sunt in placitis erroribúsque suis defendendis, vel post abiuratum errorem in illum recidisse comperiuntur. Nisi fortè Epicheremate non admodum lepido, cum belluinis quibusdam hominibus concludere velimus hæreticos quidem esse puniendos. Porrò, cùm proprium hæreticorum supplicium flamma sit, decretis Lucij pontificis, & Frederici primi Romanorum Regis, qui legem tulerunt de comburendis hæreticis: atque pœna illa horrorem adferat nostri seculi hominibus: propterea post carcerem, & abiuratum quoquomodo errorem, liberos esse relinquendos. At verò sunt aliæ mitiores pœnæ: sunt genera mortis diversa: sunt mulctæ nummariæ atque honorariæ,

ſunt deportationes & exilia: cur ſaltem ijs non vindicatur Christus, cuius cauſa vſque-adeo bona atque approbata eſt? Cur de ducentis trecentíſue hæreticis, qui vnius menſæ, ac ſcholæ participes erãt, tam raros mulctatos conſpeximus? Cur non cum ſupplicio mulctatorum innotuit populo & ſupplicij cauſa? Cur in nouis eorum comitijs vſque adeo cõniuetur? Obmurmurat populus, negat Deo, ſibi & religioni eſſe ſatisfactum. Suſpectam habet iudicum fidem ac religionem. In vna tuæ fidei præſtantia & pietatis ſinceritate conquieſcit, ô Rex: vide ne in re tam ſancta pio populorum zelo deſis: & ſi hoc regni tui ſceptrum ſaluum atque incolume permanere tibi velis, tu quoque zelare pro domo domini Dei tui. Neceſsitas enim ſumma earum rerum tibi incumbit: quia Rex es, & quia Rex Chriſtianiſsimus es: adeo vt nec vxori tuæ, nec liberis tuis, ſi in eo crimine deprehẽderentur, te parcere, aut ſuam cauſam tuæ poſtponi velit Deus,

Rex

Rex regum & dominantium dominus. Hîc mihi audire videor insidiatrices atque adulationis plenas voculas, auribus tuis obstrepentes. Hæretici numero conualescunt, multi hodie apparent & in ijs quidã clari genere, & potentes authoritate. Vnde timendum est cùm nobis difficilia immineant bella, ne si seueriùs in eos decernatur, excitetur seditio: aut confœderatos sociósque nostros earundem opinionum fautores, nobis infensos reddamus. Ad hæc multorum est simplex & modicus error, & cùm in vno duntaxat articulo à catholicis dissideant, in reliquis consentiunt. Ista, Rex, nihil dignitatem tuam mouere debent. Nam quod ad multitudinem attinet, nunquam numero diminutum te offendet hostis, si Deus tecum fuerit: cui non est difficilè, vincere vel in paucis vel in multis. Heli-
4 Reg 6 *seus cum seruo vnico, præsidio curruum atque equorum ignitorum sibi cælitus demissorum, furias Regis Syriæ euasit.*

O si

O si hic Deus oculos quoque tuos aperiat, sicut & pueri illi⁹ ad videndum exercitum Dei viuentis pro te stantem contra impugnatores & hostes tuos! Nosti qua ratione tutus olim fuerit à violenta Sanacherib rabie inclytus ille Rex Ezechias: nec clam te est qualiter Rex Iosaphat trium fortissimorum exercituum spolia reportarit, nullo damno aut vulnere suorum. Hic certè digitus Dei erat: in quo Rex, te confidere oportet, magis quàm in brachio & arcu tuo. Si Deus tecum, quis aduersus te pugnabit? Tecum autem reuera erit, si eum timueris, eiúsque partes & causam tuearis, nec patiare militiam tuam huiusmodi hæreticorum & blasphemorum monstris inquinari: qui si transfugerint ad hostes tuos, nihilo plus præsidij illis adferent, quàm sacrilegus ille Acham militibus Iosue, quo præsente nunquam hostilem impetum sustinere potuerũt: non alia ratione quàm quòd virũ

4 Reg 19. 2. Paralip. 20.

ana

anathema & scelestum in suo comitatu haberent. Quòd ad genus ciuilémque potentiam pertinet, nec hoc satis vehemens argumentum est, vt te ab hæreseon punitione retrahat. Sed valere debet apud te, & adhuc in auribus tuis sonare illud, Si voluerit tibi persuadere frater tuus, filius matris tuæ, aut filius tuus, vel filia, siue vxor, quæ in sinu tuo est, aut amicus quem diligis sicut animam tuam, clam dicens: Eamus, & seruiamus dijs alienis, quos ignoras tu & patres tui, non acquiescas ei nec audias eũ, neque parcat ei oculus tuus, vt miserearis, & occultes eum. Sit prima manus tua in eum, & post te mittat manum omnis populus: lapidibus obrutus morietur. Sed quid si Ciuitas vel Prouincia vna tota peruersa sit hæresibus? Nunquid (inquis) ibimus, & pugnabimus contra fratres nostros filios Beniamin? Qui nuper in domo Dei cum consensu ambulãtes, nobiscum mãducabãt panẽ, & dulces capiebant cibos? Talem quoque

Deut. 13.

vrbem oppugnare & solo æquare tibi mãdat Deus, si aliter reduci nequit ad cor & eã quã recepit, fidẽ. Vbi tamẽ misericordiæ nũquã obliuisci oportebit, & liberãdis innocẽtibus ac resipiscẽtibus quàm studiosissimè incumbendum erit, consilio Poëtæ:

Cuncta prius tẽtãda, sed immedicabile vulnus Ouid. 1. Metamor.
Ense rescindẽdũ, ne pars sincera trahatur.

Aduersus eos qui modicum ac leue peccatũ existimant in solo fidei articulo, aut paucis axiomatibus theologicis delinquere, est verbũ Sancti Iacobi: Qui deficit in vno, factus est omniũ reus. Iacob. 2. *Nemini enim vera est fides, nisi cui & pariter integra fuerit. Neque enim diuisus est, aut diuidi potest Christus. Et qui non est cũ eo, contra eũ esse conuincitur. Deus se toto magnus est, ideóque cõtra eum eiúsque mandata ac testimonia, nulla parua culpa dici potest. Ad hæc qui fidẽ suã vni scripturæ canonicæ versiculo derogat, is prorsus scripturis suam authoritatem aufert, quæ tota ab Ecclesia pendet: cui si non*

creditur in vno, quomodo in alijs credetur? Quapropter nec hæc satis legitima excusatio ad retrahendum te vel Iudicces tuos ab hæreticorum hominum animaduersione. Immo verò si Origeni & Ambrosio credimus, multò nocentior est hæreticus bonæ vitæ: & plus in doctrina sua authoritatis habet eo qui doctrinam conuersatione maculat: nihílque periculosius esse potest eo qui per omnia integrè decurrens, vno tantùm verbo, quasi veneni gutta meram illam ac simplicem dominicæ apostolicæq; traditionis fidem inficit. Vnde vehementer cauendū est, ne se vel sensibus vel auribus nostris huiusmodi aliquid latenter se insinuet: quia nihil tàm cogit in mortem, quàm quod sub obtentu fidei fidem violat. Quemadmodū enim gypsum aqua permixtum lac colore mentitur, ita hîc per verisimilem cōfeßionē traditio inimica suggeritur. Qua de re in multis non similitudo confeßionis, sed sensus mentis ponderandus est: quo confesſio

Orige. homel 7 in Ezechiel, Ambro. lib. de fide con- tra Arrianos.

ſio ipſa firmatur. Hæc eſt veteratorum deci pula, hoc eſt Sathanæ aucupium. Frigidus, ò pueri, fugite hinc, latet anguis in herba. Nolite omni ſpiritui credere: ſed tentate ſi ex Deo ſunt, priuſquam illis temerè credatis. Omnia probate: quod bonum eſt, tenete: ab omni ſpecie mali abſtinete vos. Sic eludetur ſcorpionis aculeus: ſic caput antiqui ſerpentis ſub pedibus veſtris conteret Chriſt⁹. At zizania, dicit aliquis, hoc calamitoſo tēpore vſque adeo increuerunt, vt triticum ſuffocent ac deprædentur. Et ad eximij poëtæ ſententiam, Infælix lolium ac ſteriles dominentur auenæ. Proinde verendum ne cum zizanijs ſimul eradicetur & triticum & hæreticorum coertio in iudicij æterni meſſem differenda, prout concludere videtur Chriſtus. Huic reſpondet Auguſtinus Hypponenſis, ſatis dominum hac Parabola oſtendere, quòd cùm metus ipſe non ſubeſt, ſed omnino de certa frumentorum ſtabilitate ſecuritas manet,

Virgil. i Buc. 1. Ioā. 4. 1. Ad Theſſ. 5.

Virgil. i Georg.

Mat. 13. Auguſt. Heb. 3. contra exiſt. Parme.

non

non debet dormire ad puniendam hæresim seueritas disciplinæ: in qua tantò efficacior emẽdatio prauitatis, quantò diligentior fuerit confirmatio charitatis. Nunc verò quid periculi catholicis imminet ex hæreticorum damnatione? An non potiùs inde sequitur infidelitatis odium, & veritatis euangelicæ obseruatio? Sed plerũque accidisse vidimus, vt dum hæretici in tormentis patienter ferendis constantiam martyrum referunt, pusillis & plebeis essent scandalo. Sic diabolus in angelis suis sanctorum ementitur pietatem. Verùm, quemadmodum scribit

Cyp. ad Nouatianũ. *Cyprianus ad Nouatianum, cum Deo manere non possunt, qui in ecclesia Dei vnanimes esse noluerunt. Ardeant licet flammis & ignibus traditi, vel obiecti bestijs animas suas ponant, non erit illa fidei corona, sed pœna perfidiæ, nec religiosæ virtutis gloriosus exitus, sed desperationis interitus. Occidi talis potest, sed coronari non potest.*

Bernar. hom. 66 ĩ Cãtic. *In hanc sententiam Bernardus in Canticis*

scri

ſcribit ad paruulorum inſtructionem. Mirabantur aliqui quòd non modò patienter, ſed læti vt videbatur, ducerentur ad mortem. At non inde mirandum ſi aduertatur quanta ſit poteſtas diaboli, non modò in corpora hominum, ſed etiam in corda, quæ ſemel permiſſus poſſederit. Nonne plus eſt hominem ſibi inijcere manus, quàm id ab alio libenter ſuſtinere? Hoc enim potuiſſe diabolum frequenter experti ſumus in multis, qui ſemetipſos aut ſubmerſerunt aquis, aut ex ſublimi præcipites dederunt, aut laqueo ſe ſuſpenderunt. Nihil ergo habet ſimile patientia Martyrum, & pertinacia hæreticorum: quia in illis pietas, in iſtis cordis duritia operatur mortis contemptum. Proinde non opus eſt multa aduerſus eos dicere, ſufficit innotuiſſe vt vitentur. Melius tamen foret, quòd gladio huius, qui non ſine cauſa gladium portat, perirent, quàm vt multos in ſuum errorem trahere permittantur. Hæc Ber-

nardus. Iungamus istis si placet, quæ re-
N. Pikius. *fert venerabilis Doctor N. Pikius libri primi sui operis capite quinto, expandens illud Matthæi septimo. A fructibus eorum*
Matt. 7. *cognoscetis eos. Qui perpendit (inquit) opera hæreticorum, in illis clarè agnoscit artes, vim & potentiam Sathanæ. Vidit nuper Amsterdama viros & mulieres aliquot: qui omnis honestatis & pudoris obliti, bacchantium more nudi & velati phanatici & mente capti horribiliter vociferantes tota vrbe discurrerent: in quibus erant, & vterum gestantes, prouectæque ætatis mulieres, & eleganti forma puellæ aliquot: quæ paulò post interrogatæ in carcere, quid ita indecoræ, ita omnis verecundiæ sui sexus oblitæ, inaudito more sic discurrissent nudæ per vrbem (quod honesta mulier sola in suo cubiculo verecundaretur facere) nil aliud responderunt, quàm quodã sensu interno, cui resistere non possent, se ad id fuisse coactas. Quæ deinde etiam tripudiantes, &*

pro suis interfectoribus orantes, ibant ad supplicium. His ipsis diebus vidit eadem Ciuitas multos coniuratos in necem innocentium ciuium, in tam celebris & opulentæ vrbis excidiū & internecionē: attamen ipsi notorij, siccarij, parricidæ et perduelliones ī ipso crimine post armis occupatum nocte intempesta forum, & prætorium, post trucidatum cum multis ciuibus Consulem, comprehensi, æqua animi constantia & alacritate perinde quasi nihil cōmisissent mali, qua si pro veritate fidei & religionis mortem oppeterent, supplicia pertulerūt. Quod quis nō apertè videat & clarissimè intelligat excæcatæ mentis, & diabolicæ obstinationis fuisse duritiem? Nihil ergo pusillos aut rudem plebeculam mouere debet hæc falsa vir tutis imago, & vmbratilis constantia hæreticorum in perferendis supplicijs: qui ex quo primæ fidei quam in Baptismo dederant, & obedientiæ matris Ecclesiæ abrenunciant, in potestatem diaboli veniunt:

à quo dementati in omne genus vitij distrahuntur, non secus quàm ille Euangelicus porcorum grex, in quos intrauerat permissu Christi legio, perpræceps cucurrit in mare. Quisquis enim ab Ecclesia separatur (inquit Cyprianus) adulteræ iungitur & à promissis Ecclesiæ segregatur: nec pertinet ad Christi præmia, qui Christi relinquit domum. Alienus est, prophanus est, hostis est: habere iam non potest Deum patrem, qui ecclesiam non habet matrem. Nec verò hîc mihi quisquam obijciat temporibus Apostolorum & primordio nascentis ecclesiæ, non fuisse combustos hæreticos. Egregia nimirum non est, sed admodum friuola obiectio. Tunc paßim Sancti martyres & Christianæ fidei assertores mactabantur, et Reges prouinciarúmque rectores Idolis seruiebant: & tunc corripiendis hæreticis vacasset Ecclesia? Hoc tempus erat patientiæ, ad perferenda pro fide supplicia: non autem iustitiæ, ad inferenda: quod nunc primùm

Cypria. de simp. Prælatorum.

tempore

tempore Constantini obtinuit Ecclesia. Veruntamen quia fratres nuper erant, qui dolo mali Dæmonis hostes facti sunt, cesset contentio omnis de suppliciorum immanitate, cessent flammæ atrocis horrores, prospiciamúsque magis quomodo nulli erant hæretici, quàm quomodo puniantur. Viam si placet, quæramus, qua conuertantur & redeant ad cor errones nostri, potius quàm pœnarum experiantur seueritatem. Fratres nostri sunt, caro nostra, & sanguis noster. Ideóque nos imitatores patris cælestis (qui nõ vult mortem peccatoris, sed magis conuertatur & viuat) esse conuenit, nec illis ex animo malè velle. Quæramus lachrymosis precibus ad Deum, vti illis commonstret vias vitæ, nobis verò methodum suggerat, qua conquiescat omnis hæretica prauitas, & ranæ istæ ac ciniphes de finibus nostris propellantur. Ante omnia sunt inuestigandi hæretici, quatenus ab erroribus suis reuocẽtur. Indaginis autẽ cùm

August. lib contra mendacium,

plures ſint viæ, hæ duæ, teſte Auguſtino contra Mendacium capite ſexto, ſunt omnium fæliciſſimæ, vt ab eis quos ſeducere voluerunt, nec potuerunt, vel ab eis quos iam ſeduxerunt, reſipiſcentibus, conuerſiſque mõſtrentur. Cuius rei ergo, legitimè populo indicere poſſunt Prælati ſub pœna Anathematis, ad ſe deferant conſcios ac ſuſpectos hæreſeon. Proponere autem delatoribus præmia vel partem fiſci, aut imitatione facti Iehu quarti Regum decimo, ſubornare homines qui ſe hæreticos eſſe, fingant, ad deprehendendam aliorum hæreſim, non vſquequaque probauerim. Conuerſioni dandus eſt locus: nec adeo debent inueſtigari hominum delicta, quàm inuenta cum miſericordia puniri: niſi forte emergentibus ſcandalis publicis, quibus occurrentibus, manibus pedibúſque enitendum erit, vt authoribus deprehenſis, quàm citiſſimè res patitur, condigna ſeueritate crimen omne repurgetur.

Me

Methodi autem plures sunt extirpandæ hæreseos, infidelitatis & blasphemiæ: inter quos mihi primum locum tenere videntur Concilia vel generalia vel prouincialia, in quibus etiamnum hæreticorum scismaticorúmque rationes audire proderit: nō vsque adeo vt disputatione eorū animos flectam⁹, quàm vt eorū cōsilia ītelligamus, et abusus quibus Ecclesiā ecclesiasticósq; viros crimināt̄ur, pernoscam⁹ & corrigam⁹. Tollātur de tēplo Dei ābitionis fastus, siticulosus habēdi ardor, Simoniæ, sacrilegia, lasciuiæ putores, scismatū diuortia, in eorūq; locū asciscātur virtutes illæ quibus principio sese gētibus oībus admirabiles venerabilésque reddidere Christiani. diuitiarū cōtēptus, humilitas, simplicitas, modestia, benignitas, Castitas, & q̄ vniuersa superat charitas: quò tā dē sanctitate & cōuersationis honestate lucētibus cleri nostri moribus, obmutescere faciamus imprudētiū hominū ignorātiā, & in eo quod detractāt de nobis tāquā de ma- 1 Petri 2

 lefacto

lefactorib⁹ ex bonis operib⁹ deinceps nos cõsyderãtes, glorificẽt Deũ & patrem domini nostri Iesu Christi: remissóque detractionis affectu, eandem fidei professionem nobiscum amplectantur: nam non aliundè potius deliriorum suorum fundamenta eruunt, quàm ex morum nostrorum corruptela. Secundum locum tribuendum putarem perpetuæ Prælatorum ac Pastorum residentiæ. Si enim Episcopi & Curati, quibus incumbit animarum cura, asideant suæ pascuæ, & debitas super greges suos vigilias obseruent, & lupos ab ouilibus arcebunt, & vulpecularum astus faciliùs deprehendere poterunt. Simúlque eueniet fortunato successu, vt & tua Regia, & illorum conscientia, grauamine non mediocri leuetur. Quod autem necessaria sit Ecclesiis Pastorum præsentia, quæque sit eisdem dispendiosa diuturna eorundem absentia, aliundè monstrauimus pluribus rationibus, Synodo nostra Parisiensi: tum hac maximè

ximè quod nemo æquanimiter ferat hominem sibi constitutum mercennarium, suo iniussu alterum mercennarium sibi substituere: ne quidem in leui & modico negotio. Ob ídque Curiones & Pastores Ecclesiarum qui mercennarij sunt Christi, primi & summi Pastoris, non possè nec debere in æternam maiestatem sibi arrogare, quod nunquam in abiectißimum agricolam attentaret opilio. Proximum ab ijs locum concionatoribus verbi Dei resigno: qui si modestia ac discretione debita, solerti facilitate, facilíque solertia errores confutarint, & veritatem illis oppositam populo confirmarint: plurimùm proficient & ad continendā in fide plebem, & ad hæreticos ad meliorem frugem conuertendos. Vnus est enim sermo Dei, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vsq; ad diuisionē animæ & spiritus. Demus si placet, quartū ordinem Reuerēd. D. Dominis Cardinalibus nuper à sancta sede Apostolica pro inquisitione Ad Hebræ. 4.

tione

tione fidei designatis: qui cum virtute authoritatéque summa polleant, quandocunque ad seditiosas schismaticásque ciuitates peruenient, suæ inquisitionis negotium peracturi, non dubito quin vel sola sua præsentia omnem dissensionum turbam sint composituri.

Virgi.1. Aneid. *Ac veluti magno in populo cùm sæpe coorta est*
Seditio: sæuítque animis ignobile vulgus.
Tum pietate grauem, ac meritis si fortè virum quem
Conspexere, silent: arrectísque auribus astant.

Sic ad Reuerendissimorum Sanctissimorúmque patrum conspectum sedabuntur tumultus, nec quisquam erit inter locutuleios istos qui hiscere audeat. Reformare quoque in primis proderit Generalium studiorum communitates: districtè prohibendo ne quid in illis nisi pium ac sincerum vel discatur vel doceatur. Sint in

illis

illis professores qui grauitate, maturitate & morum honestate non minus quàm verborum proprietate ac lenocinio tyrunculos instituant. Nihil enim in Republica sua tam necessarium existimauit Plato, quàm vt rectè & piè iuuentus educaretur: quod in Academijs collegijsque celebrioribus studentum obseruari apprimè decet: tum quia tenacius hærent quæ prima ætate imbibuntur: tum maximè quia omnium nationum ac terrarum adolescentes, qui aliquãtò pòst futuri sunt gentis suæ rectores, eò commigrant ad capessendas literas: qui si pro sincera & catholica doctrina, toxica ex ijs studiorum scatebris haurirent, protinus contribules conterraneósque suos ijsdem venenis perfunderent. Quod prouidentes hæresiarchæ nostri temporis (sicut sunt filij huius seculi prudentiores filijs lucis in generatione sua) in hanc potissimùm partem decubuerunt, vt legislatorum scholas, iurísque collegia, suæ doctrinæ fermento cor

Plato lib de legib.

cor

corrumperent : futurum ſperantes vt hac via tandem pro iudicibus, fautores & conſortes ſuæ infidelitatis haberent. Iungamus iſtis, ſi placet, Edicta Principum, & pœnas à iure in hæreticos ſtatutas : atque in ijs propoſiti præcedentis memores, eligamus eas quæ minus ſeueritatis minúſque rigoris amplectuntur. Diopithes decretum poſuit Athenienſibus, vt omnium qui de dijs non rectè ſentirent, aut de rebus cœleſtibus nouos ſermones inducerent, nomen deferretur. Ad quem modum ſtatuere noſtræ genti operæpretium erit. Vel quod ſtatuit olim miraculi ingentis nouitate commotus Nabuchodonozor. Omnis populus, tribus & lingua quæcunque locuta fuerit blaſphemiam contra Deum Sydrach, Miſaach & Abdenago, diſpereat, & domus eius vaſtetur. Neque enim eſt alius Deus qui poſſit ita ſaluare. Reuocandæ ſunt leges Imperatoris Iuſtiniani & Theodoſij in hæreticos latæ quæ lib. 1. C. explicantur. Quib⁹ interdicitur

Diopithis decretum.

Nabuchodonoſor. decretũ Dan. 3.

Iuſtiniaη & Theodoſij leges in hæreticos

dicitur hæreticis ne litanias aut conuenticula faciant, siue priuatim siue publicè. Itē ne quis libros hæretica prauitate aut superstitione vel curiositate vana notabiles habere, & sacrilega talium scriptorum audeat monimenta seruare: sed quod Apostolorum temporibus factum narratur, prælatis iudicibúsque in prospectu omnium comburendos comportent. Cartæ, inquit, ac libri tanquam facinorosæ peruersitatis vestigia intereant. In doctores autem & magistros errorum seueriùs decernit dicens. Vltimo supplicio coerceantur, qui illicita docere tentauerint. Reliquos perpetua deportatione damnat, & hæreditatis successione. Non incōmodum quoque erit ad hæreticos protendere quod sanciuit in blasphemos, Gregor. 9. lib. 5. decretal. tit. 26. cap. 2. Statuimus (inquit) vt si quis contra Deum, vel aliquem sanctorum, maximè contra beatam virginem linguam in blasphemiam publicè relaxarit, per Episcopum Act. 19.

pum

pum suum pœnæ subdatur inferius annotatæ: videlicet vt septem diebus dominicis p̄ foribus Ecclesiæ, in manifesto, dum aguntur missarum solenia, stet. Vltima illarum, pallium et calciamenta non habeat, ligatus corigia circa collum, septemq; præcedētibus ferijs sextis in pane & aqua ieiunet, ecclesiam hoc toto tempore nullatenus ingressurus. Hæc est, me Iudice, clemēs efficaxq; multùm ad extirpandas hæreses sententia. Nec certè parum energiæ & latentis virtutis ad compescendas hæreses, obtinebit lex illa
Plat. li. 8. de le. *Platonis libro octauo de legibus. Duas artes aut studia, duo diligenter exercere humana natura non potest: hoc igitur in ciuitate nostra statutum sit, vt nemo lignarius & ærarius faber simul sit. Si autem peregrinus aliquis duabus artibus vacet, vinculis, mulcta, expulsione, vnam tantum amplecti cogatur. Quod idem valere potest in cerdonibus & sutoribus nostris: qui vltra crepidam iudicare præsumentes,*
theo

theologica excribrant. Nec verò Medicis aut legum studiosis, nec grammaticis & rhetoribus, multo minus mercatoribus & plebeis viris, mulieribus ac pueris de religione & fidei nostræ arcanis disceptare diiudicaréue permitti debet, quæ sunt theologorum & ecclesiasticorum propria.

-Procul hinc procul este prophani. Virgil. 6 Eneid.

Non sunt sacra manibus piceis, vnctuosis cœnosisue (quales sunt vestræ) tractanda. Quod medicorum.

Promittant Medici, tractent fabrilia fabri. Hos fines transilire, & fidē semel receptam in perplexitatē reuocare nemini impunè cōcedatur. Et vnusquisq; in qua vocatione vocatus est, permaneat. Suggeritur nobis & alia meo iudicio facillima destruēdæ abolēdæq; impietatis & scismatis oīs ratio, ex facto Atheniensiū: qui Ostracismo id est exilio ad prestitutum tempus damnabant, singulo quoq; anno, eum quem indicio populi cōperiebāt suspectū affectati Imperij ac tyrānidis.

Ad

Ad quem modum, vbi ciuitate quapiam pluries de hæresi diffamata clandestina Sanctorum imaginum violatione, sacramentorum prophanatione, aut libellorum blasphemorum promulgatione, nihil per inquisitores, vel procuratores, & officiarios regios compertum de factionariјs haberi potest, paucorum crimen toti ciuitati imputetur: quæ vel hoc ipso sufficienter negligentiæ in cultus diuini & religionis tutela arguitur, quòd authores flagitij atque impietatis nec puniuerit, nec detulerit vnquã. Ob ídque negligentiæ ac torporis huius expiandi gratia, si non penitus erunt corrupta hominum iudicia, per Regiam maiestatem iure poterit ad eam delegari Ostracismus. Lex scilicet, qua præcipietur populo, vt per decurias ædium suarum partiti, declarent sigillatim suffragijs (præstito super ea re iuramento) tres vel quatuor conciuium suorum, quos præter cæteros habent de hæresi & perfidia suspectos: vt conuictæ

suspi

ſuſpicionis nomine, exilio triennali quadriennalíue damnentur, ſaluis ſuis rebus: prohibitione tamen facta de alienandis immobilibus, niſi ſub expreſſo conſenſu Regis. Et ne propius octo miliaribus ad ſuam vrbem toto exilij tempore accedant. Suffragijs autẽ à populo ſuſcipiendis deſtinari poterunt cum inquiſitore, duo notarij: qui decuriarũ calculos ad centurias & milenarios reducentes, facilè deprehendent ſuſpectos. Hac via ſectarum nouarum fautores populo inuiſi reddentur: quippe qui cauſa fuerint cur eorum proximi & affines exularint. Ad hæc exules ipſi à turba & ciuili ſocietate ſeparati faciliùs internoſcentur: & ſtatim quales erant, apud alios prodent præſertim ſi rure agere cogantur. Sũt enim ruſtici tenaciores & obſeruatiores religionis antiquæ: nec ſine murmure permittent patrũ ſuorũ cæremonias violari vel excidere. Oſtracæ autẽ huius formulã libri ſecundi Politiæ noſtræ cap. vndecimo deſcripſimus.

In qua neminem moueri oportet, si suspectos criminis damnamus, tanquam ex suspicione iudicemus: neque enim hîc scelus ipsum, sed suspicionis scelestæ culpam attendimus: quæ iudicio & ore populi comprobatur: quo declarato non suspicionem vel nudam opinionem, sed iuridicam assequor culpæ cognitionem. Siquidem culpabile est homini Christiano fratribus scãdalum ponere suæ conuersationis irregularitate, in ijs potissimùm quæ ad pietatem & religionem spectant. In quibus par est Ecclesiæ filios (quẽadmodũ dicebat Iulius Cæsar de suis familiaribus ac domesticis) non solum crimine, sed & criminis suspicione carere. Nam & Iustinianus ipse, 1. lib. C. de hæretic. & Manichæ. L. Gazaros, præcipit eos qui sola suspicione notabiles sunt, ad mandatum Ecclesiæ iuxta consyderationem suspicionis qualitatémque personæ propriam innocentiam congrua purgatione monstrare: aliâs prorogantes, & infra annum purgationem

differentes, pro hæreticis habendos esse decernit. Alia & nouißima destruendæ hæreseos sese offert via, præcedenti non admodum dißimilis ex militari disciplina. Si quemadmodum solent Imperatores ex multitudinis noxia, refractaria, vel fugitiua decimum quémque sorte accipere ad supplicium: vt ad omnes quidem metus, ad paucos vero pœna perueniat: ita decimationem ciuiũ vrbis de hæresi diffamatæ Princeps fieri demandet: quæ semel atque iterum in deprehensos repetetur, donec ad ternarium quaternariúmue perueniatur. Vt totius ciuitatis nomine, tres vel quatuor ciues, Decreti Gregorij. 9. paulò ante à nobis explicati pœnam subeant, aut consimilem iudicum arbitrio præstituendam. His ni fallor medijs si Iudices fideles atque infractos nactus fueris Rex Christianiß. de finib' regni tui paruo momento hæreses propulsabis. Nam disputationibus hæreticos reuincere, ideo non est nobis integrum, quia & apo-

inuigilandúmque erit: cùm vt populum tibi subditum in consueta animi corporísque ac rerum pace contineas, tum vt hoc sceptrum Regni Christiani tibi saluum atque incolume permaneat. In qua causa non vsqueadeo tibi fidendum Iudicibus & officiarijs tuis, quin ipse resciscas quanta fide atque integritate causæ fidei in eorum tribunalibus tractentur. Nam in eiusmodi actionibus accusatores ac testes sibi infensis Iudicibus supra modum grauari circunfertur: interrogationibus susquedéq; procedentibus, donec veniatur ad singularitatem testimonij: reos autem vsquequaque subleuari, ita vt confidenter nonnunquam errores suos defendant, & supplicum loco se iudicibus tanquam eiusdem culpæ conscijs, interminatores exhibeant, quod nemini mirum vel nouū videri debet, quando iā tibi & Regno tuo pluries dira minati & precati sunt. Quæ omnia etiam atque etiam tibi domino Regi animo reuoluenda atque ponderanda

da

da veniunt. Ne quando fama ad poſteros deuoluatur Henrico ſecundo regnante diuerſam fuiſſe in Gallia Religionem: gentémque vnam, ſub vno Principe, non vna fide ac pietate vixiſſe. Obnixè autem tibi elaborandum vt zizanijs repurgatum omni ſua parte Regnum, clariſſimo filio tuo Franciſco Regi Delphino cæteríſque hæredibus ac poſteris tuis, tunc relinquas, cùm placuerit ei qui aufert ſpiritum Principum, àbs te huius Regiæ villicationis tuæ repoſcere rationem. Quo tempore, donet tibi Deus vt confidenter illi in ſede maieſtatis ſedēti dicas: Domine quinq; talenta tradidiſti mihi: ecce & alia quinque ſuperlucratus ſum: viciſſim ab illo auditurus, euge ſerue bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam: intra in gaudium domini tui. Amen.

DIXI.